

Programrådsmöte nr 13, 2005-10-12

Ledamöter:

Arnulf Merker, SLU
Göran Svanfeldt, FOR
Nils Andersen, GRO
Morten Rasmussen, SW
Torbjörn Ebenhard, CBM

Mette Svejgaard, Naturvårdsverket
Else-Marie Strese, Museerna
Malin Carlsson, LRF
Katarina Wedelsbäck Bladh, NGB
Jan Gustavsson, Jordbruksverket

Samordnare:

Eva Jansson, CBM
Jens Weibull, CBM

Sekreterare:

Agneta Börjeson, Jordbruksverket

Representanter för Botaniska trädgårdarna, SPS, RAÄ, Sida, Formas saknades på mötet. Bosse Andersen Splendor Plant deltog under rundvandringen.

Inledning

Jan hälsade välkommen till programrådsmötet och Nils hälsade välkommen till Splendor Plant.

Minnesanteckningarna från förra mötet

Det fanns inga punkter som behövde följas upp i dessa. Minnesanteckningarna las därmed tillhanda.

Information från Jordbruksverket

Verksamhetsredovisningen blev färdig senare än normalt detta år. Uppgifter från ledamöterna kom inte i tid och att när dessa kommit in fanns inte så mycket tid för Jordbruksverket att sammanfatta och skicka ut för genomläsning (semester). Mångfaldskonferensen blev också en försenande faktor. Programrådet uppmanades att redan nu se över vad som har gjorts under året. Var och en kommer ju att ha en egen verksamhetsredovisning eller kan få tillgång till andra inom sin intressesfär. Därför borde det inte vara så svårt att välja ut det som har med POM att göra. Årets tema blev samordnarnas insats. Nästa år så kommer förhoppningsvis Botaniska trädgårdarna att skriva temadelen.

Jordbruksverket dvs Agneta, Jan och Ronny Holmqvist (växtinspektionen) gjorde ett besök på Nationella samlingen på Balsgård den 1 september i år. Anledningen var uppföljning av vårt avtal med SLU. Från SLU medverkade Carina Larsson och Inger Hjalmarsson. Vi gick igenom odlingarna. De var enligt denna enkla besiktning välskötta med undantag av de äldre odlingar av vinbär och krusbär som finns. Denna samling står kvar för att säkerställa sorterna som finns där, vilket tar en del tid. När detta är gjort ska en del buskar flyttas och resten ska tas

bort. Detta bör ske snarast vilket också är Balsgårds och genbankskuratorns avsikt. En liknande odling finns gällande plommon och päron. Sundheten på odlingarna för övrig föreföll OK. NS håller på att byggas upp. Ett område för bär har iordningställts och de flesta jordgubbarna som ingår har flyttats dit. Ett annat område har iordningställts för frukt, här finns dock ännu inga träd. Träden finns i nuläget insprängda i Balsgårds övriga samlingar. Det är ännu bara en del av mandatsorterna som finns på Balsgård. Övriga ska hämtas dit från klonarkiven och andra ställen efter hand. (Se mer under Budget).

Enligt programmet som antogs av regeringen 2000 så är det Jordbruksverket som beslutar om de svenska representanterna i NGBs arbetsgrupper.

Representanterna sitter i 4 år med möjlighet till förlängning i flera fyra-årsperioder. Representanter utsågs förra gången 2003 och dessa sitter fram till och med 2006.

Eftersom Oscar Diaz har börjat arbeta på NGB så behövdes en ersättare i gruppen för stråsäd. Ersättare har hittills varit Morten Rasmussen på SW som blivit tillfrågad av Bent Skovman, NGB. Ett formellt beslut behövs dock från Jordbruksverket. Programrådet fick under mötet säga sin mening och meddela om det fanns några invändningar eller andra förslag. Programrådet biföll Morten som representant. Beslutet kommer Jordbruksverket att skriva och det gäller då som fyllnadsväl fram till och med 2006. (Under denna punkt var inte Morten Rasmussen närvarande).

Information från samordnarna

Inventeringarna går framåt i enlighet med strategin. Krukväxter har ingen hög prioritet i strategin men inventering ska enligt denna börja under 2006. En kortare diskussion om detta hölls och alla var ense om att avgränsningen är särskilt viktig att tänka på när det inte är högprioriterat. Detta bör göras först så att projektet inte löper någon risk att växa efter hand. Så har arbetssättet varit även för de andra inventeringsprojekten men det blir extra viktigt då så många ute i landet kan ha intresse/synpunkter i frågan. En expert behöver hittas som kan göra denna avgränsning. Karin Martinsson är en tänkbar kandidat men hon är mycket upptagen. Samordnarna tar gärna emot förslag på andra personer.

CBMs mångfaldskonferens om odlad mångfald blev kanske inte så välbesökt som tidigare mångfaldskonferenser men utvärderingarna från de deltagande visade att konferensen var mycket lyckad. Många förslag som vi bör arbeta vidare med i programmet kom upp.

Vallväxtprojektet pågår för fullt. Det avtalade delprojektet kommer att vara färdigt i mars. Insamling har pågått från Skåne upp till Dalarna.

Den konferens som hölls i Alnarp 2003 om nationella program skulle ha fått en uppföljning i Belgrad i år. Så har inte blivit fallet. Ungern är nu aktuellt och de planerar för en eventuell konferens nästa år.

Efter SKUD-presentationen i Uppsala har i princip bara Livsmedelsverket hört av sig. Det vore bra om man har många partners och samordnarna undrade hur

man ska kunna aktivera myndigheterna i detta. Tanken är att användarna ska betala. Det är dock inte lätt att ta betalt för något som är fritt. Därför måste också något extra till för dem som betalar eftersom SKUD även i fortsättningen bör vara tillgängligt för allmänheten. Samordnarna behöver tips om hur man går vidare i denna fråga.

Mats Gustavsson, SLU har erbjudit sig att för respengar åka runt och titta på statusen i ängs- och betesmarker som också är naturreservat i södra Sverige. Beroende på resultatet kan detta tänkas bli en fortsättning. Denna idé hänger väl ihop med det projekt som NV ville få igång i våras. Eftersom detta projekt bland annat kräver en kunnig handledare och NV fick svårt att hitta rätt person blev det inget av. Förhoppningen är att det nu ska vara möjligt att få igång något angående de vilda släktingarna till kulturväxter. Samordnarna och Mette tar tag i detta gemensamt.

Budget

Ett utkast till budget hade delats ut i förväg med mycket ungefärliga kostnadsramar.

Uppdatering av programmet.

Programmet skrevs 1998 och en del har blivit gjort sedan dess vilket bör komma fram i en uppdatering. Uppdateringen ska också innehålla kostnadsberäkningar på vad programmet kommer att kosta efter 2010 samt vilka åtgärder dessa kostnader ska stå för och konsekvenserna av uteblivna åtgärder.

Uppdateringen kommer sedan i sin tur att finnas som underlag till den fördjupade utvärdering som ska göras 2008 för Miljökvalitetsmålen. Nuvarande delmål för odlad mångfald går ut 2010 och ett nytt delmål behöver formuleras. Finns ett delmål som också är kopplat till åtgärder samt kostnads- och konsekvensbeskrivet, finns mycket större möjligheter att få medel efter 2010.

För att hinna med hela processen bör uppdateringen av programmet göras under 2006. Jordbruksverket och samordnarna ska ta upp frågan om vem som ska få uppdraget att göra denna uppdatering. Kostnad ca 300 000 kr.

Balsgård

Balsgård kommer för tredje året i rad att inte utnyttja sin budgeten fullt ut. Detta ställer till problem. Medlen till POM är på årsbasis och om vi inte utnyttjar medlen ska de betalas tillbaka. Hittills har CBM kunnat använda överblivna medel till inventeringen men detta sätt att arbeta håller inte i längden. CBM har också fått en hel del administrativa merkostnader för att genomföra detta.

Jordbruksverket har därför sagt upp överenskommelsen för att få de faktiska kostnaderna klarlagda. Budgetförslaget på 1 450 000 kr som presenterats får ses som ett maxförslag.

Balsgårds budget bestämdes efter att Jordbruksverket tillsammans med programrådet gjort en utredning om *Behovet av medel till det nationella*

programmet för växtgenetiska resurser under år 2003 (dnr 28-680/02) som i sin tur byggde på NGB:s utredning om klonarkiven och Jordbruksverkets yttrande över denna (dnr 22 4285/01). SLU gjorde då en beräkning att kostnaderna skulle uppgå till 1,8 miljoner kronor.

Ledamöter i programrådet undrade bland annat om SLU i Balsgård gjort det som de ska göra och ifrågasatte om så stor kostnad för framför allt skötsel egentligen är rimlig. Tankar om att NS borde ligga på Elitplantstationen dryftades och även att om leverantörer inte fullföljer sitt uppdrag kan de bytas ut.

Jordbruksverket klargjorde att i nuläget är det enbart kostnaderna som ska diskuteras. Inför en ny överenskommelse bör det bli tydligare vad som ska göras i den nationella samlingen för frukt, bär och nötter. Vilken sundhetsstandard och i vilken omfattning denna standard ska hållas bör preciseras. Detta bör därefter kopplas till rimliga kostnader. Mötet ansåg att detta behöver utredas. Jordbruksverket kommer att ge ett snabbuppdrag till i första hand samordnarna och genbankskuratorn om detta.

Arnulf meddelade att Balsgårds kostnader för Nationella samlingen sannolikt kommer att bli en fakultetsfråga på SLU.

Projekt

Projektidéer	Kostnad kr	Sökande	Utförare
Demonstrationsodling av svenska lantsorter	165 000	Else-Marie Strese	Julita och Matti Leino
Evaluering av humlekloner på DNA nivå	100 000 eller 170 000	Else-Marie Strese	NGB eller annat labb
Pilotförsök rörande digitalisering av äldre trädgårdslitteratur	205 000	CBM, Jens Weibull	CBM, KB, SLUs bibliotek, Lunds universitetsbibliotek
Karaktärisering av timotejgenotyper från historiska slättermarker med hjälp av mikrosateliter.	558 000	CBM, Jens Weibull	CBM, NGB (Fredrik Ottosson), SLU, SW
Källslättens trädgård	278 000	CBM, Eva Jansson	CBM, Kjell Lundquist
En molekylär och etnobotanisk studie av ärtsamlingen på Nordiska genbanken	260 000 + 120 000	NGB Katarina Wedelsbäck Bladh, Oscar Díaz	NGB
En modellstudie för långsiktigt bevarande av pepparrot	250 000	NGB Katarina Wedelsbäck Bladh, Oscar Díaz	NGB

Projektidéerna presenterades av ansvarig sökande. En mer detaljerad information kommer att gå ut separat till programrådet.

Projektidéerna som kommit in blir sammanlagt ca 2 miljoner kronor. Så mycket finns inte tillgängligt under den posten. En del kanske i det närmaste kan inordnas i posten Inventering mm, men någon form av prioritering bör göras.

Inför nästa år finns det två punkter som måste diskuteras. För det första behöver prioriteringsgrunderna förtydligas. Att det är relevant för programmet räcker inte men vi kan inte heller sätta vetenskaplig kvalitet främst. Ska det vara projekt som har tydlig koppling till den pågående inventeringen och den framtida insamlingen och bevarandet eller ska det vara projekt som är mycket relevanta för programmet men faller utanför den prioritering som gjorts i och med inventeringsstrategin? Vem som ska göra rangordningen är också ett problem. Det bör vara någon utifrån eftersom programrådet ofta är för involverat. Inför nästa programrådsmöte bör ett förslag finnas framme. Idéer inför detta mottas gärna. Denna sökomgång blir det dock programrådet som får yttra sig och rangordna projekten. Dock självklart inte gällande egna projekt.

För det andra så bör projektmedlen i fortsättningen utlysas. Även om programrådsledamöterna informerar sin omgivning så är det lätt att främst se till sin egen sfär. En annan lösning är att medlen går till något som Jordbruksverket beställer och upphandlar.

Ansökningsblanketter skickas ut till programrådet.

Inventering mm

Budgetarbete pågår för inventeringen och sådant som hör ihop med inventeringen och programmets utveckling. Bland annat ska ett projektledarmöte hållas med anledning av detta. Efter Mångfaldskonferensen framkom flera förslag på hur programmet ska kunna utvecklas och vad som behöver arbetas mer med. Samordnarna har därför sammanställt ett antal förslag på arbetsseminarier. En Workshop om molekylära markörer kommer troligtvis att hållas redan i år. Andra förslag är inom SKUD, vad händer efter 2010, saluföring av bevarandesorter, hur kommunicerar vi vårt budskap, vem tar hand om växternas kulturhistoria och nordiskt projektledarmöte. Alla dessa kan inte genomföras och en del kan ske i annan regi än genom POM:s särskilda budget. En fråga är också i vilken mån deltagarna kan betala själva och har möjlighet att delta.

Rundvandring och strategifrågor

Nils och Bosse visade oss runt i plantskolan och berättade en del om företaget. Den ur programmets synvinkel intressantaste biten var hur de sköter sina så kallade moderplantor vilket har en tydlig parallell till hur material som kommer att bevaras inom POM kan skötas. Företaget använder dessa moderplantor för att ta sticklingar ifrån. De klipps därför hårt och grenarna hålls därmed i ett ungt

stadium och är lätta att föröka. Eftersom de klipps så tillåts de inte gå i blom och därmed blir det ingen risk för fröspridning. Ett bevarande av perenner, träd och buskar skulle kunna gå till på samma sätt. Om man sedan vill göra dokumentationer och evalueringar eller visa upp materialet så får detta ske på annan plats där träden och buskarna får utvecklas normalt. Vissa problemarter finns, främst de som sprider jordlöpare eller revor. Dessa får då planteras på särskilt sätt t ex i cementrör eller i krukor eller ordentligt skilt från andra plantor av samma art.

Våra värddar visade också att det i de flesta fall inte är något större problem att flytta plantor bara man har rätt teknik och rätt redskap. Detta gör att man inte är så bunden vid att ha materialet på en från början utsedd plats som sedan inte kan bytas.

Våra värddar menade att det bör kunna gå att på ett rationellt och tämligen billigt sätt att bevara en ganska stor mängd perenner, träd och buskar. Det är dock viktigt att man från början bestämmer vad man är ute efter för resultat och att sedan hela ledet i bevarandet följer detta. Detta gör det viktigt att projektledarna för de olika delprojekten också bör vara med i arbetet med strategin (vilket de också är) för att detta ska fungera på ett bra sätt.

När det gäller strategin för övrigt så kom synpunkter upp att det är bra om man i början på strategin definierar begrepp som används. Ibland kan också mer behöva förklaras inne i texten eftersom de som är berörda av strategin inte alltid har samma bakgrundskunskaper som skribenterna. En annan synpunkt som kom upp är att det inte alltid är helt jämförbart med en plantskola. Särskilt i uppstarten blir kostnaderna betydligt högre.

Jordbruksverket meddelade att strategin är av större betydelse än vad som blev klargjort från början och inser att det är viktigare att den blir bra och kan accepteras av alla än att den ska forceras fram för snabbt. En ny version bör dock arbetas fram inom kort. CBM ska om det behövs meddela Jordbruksverket om det finns behov av nya medel för fortsatt arbete och om man till exempel behöver få in nya personer i arbetet. I dagsläget ingår Eva Thörn (projektledare), Jens Weibull, Eva Jansson, Nils Andersen, C-G Thornström och ??? i arbetsgruppen och programrådet och projektledarna fungerar som referensgrupp.

Övrig information

Vid detta möte hann vi inte ta upp Kort information från aktörerna. Denna punkt blir därför mer väsentlig vid nästa möte. Det står också aktörerna fritt att sprida sådan information genom e-post eller genom hemsidan. En del information spreds dock under dagen.

Mette meddelade att Naturvårdsverket tidigare suttit i Nordiska genresursrådet men att man nu har bett Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet att ta tillbaka miljörepresentationen i NGR. I november kommer det att hållas en workshop i Danmark om Bonn Guidelines. Bonn Guidelines är rekommendationer om hur länder och aktörer bör gå tillväga för att uppfylla CBD:s mål om rättvis fördelning av avkastningen från genetiska resurser. De är

frivilliga riktlinjer med förslag på hur principerna om förhandsmedgivande och ömsesidigt överenskomna villkor kan integreras i nationella regleringar och riktlinjer.

CBM presenterade den andra boken i projektet om etnobiologi. Den handlar om växterna och heter Människan och floran. Se mer <http://www.ajtte.com/namsa/Manniskan%20och%20floran.pdf> . Torbjörn överräckte ett exemplar till Jordbruksverket.

Arnulf meddelade att det kommer att finnas ett färdigt förslag innan jul i den utredningen som pågår som bland annat handlar om Balsgårds framtid. Beslut kommer därmed att finnas innan HT -06.

Nästa möte

Nästa möte bestämdes preliminärt till torsdagen den 6 april med reservdatum 20 april. Förslag kom att be RAÄ ordna något. Ett annat förslag är att mötet hålls på Bergianska i Stockholm. Lena Gårder på Bergianska har meddelat att hon gärna tar emot programrådet om det går att ordna tidsmässigt. Jordbruksverket meddelar programrådet så snart mötesdag och plats är fastställt.